

Skolēns ceļā uz 2030: valodu mācīšanās emocionālie un pragmatiskie aspekti

Sanita Lazdiņa, *Dr. philol.*

Skola2030 mācību satura izstrādes vecākā eksperte, Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas profesore

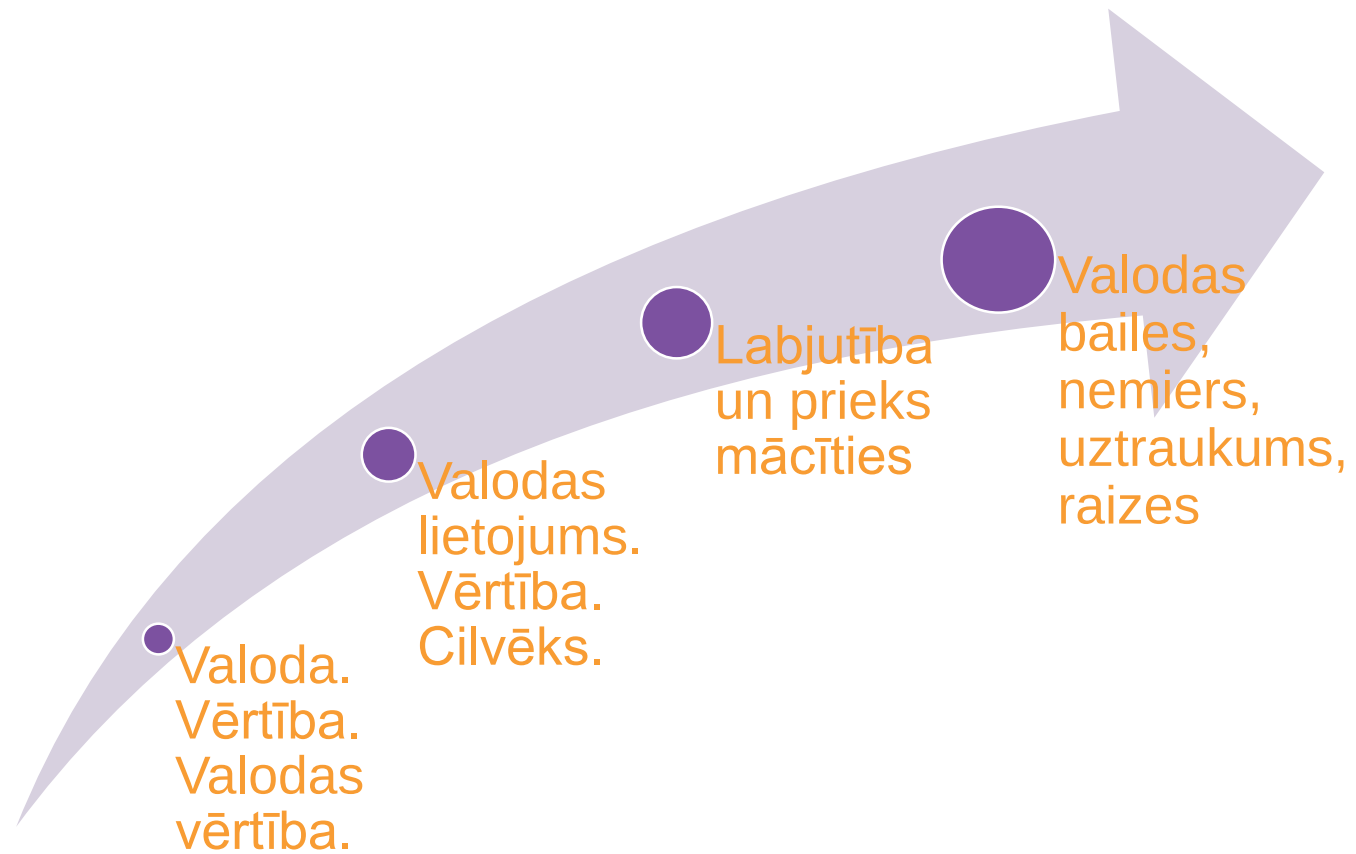
Projekts Nr. 8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

- Kāpēc radās valoda?

(Saziņa – viens no izdzīvošanas priekšnoteikumiem)

- Kas nosaka tās vērti/vērtību?

(Ir vērts? Ar ko valoda ir vērtīga?)

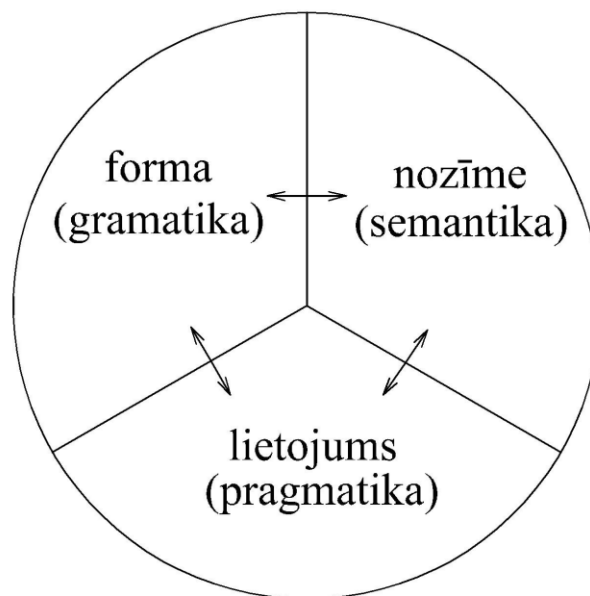
vērtība -as, s.

1. Īpašību kopums (piemēram, priekšmetam, vielai, parādībai, darbībai), **kas nosaka (to) praktisko noderību, izmantošanas iespējas, ietekmīgumu.** (tezaurs.lv)

1. Valoda. Vērtība.
Valodas vērtība.

1. Valoda. Vērtība. Valodas vērtība.

2. Valodas lietojums. Vērtība. Cilvēks.

arī tie, kuriem nav nekāda sakara ar čeku. Strādājot pie izrādes, šķiet, sapratu, kas ir tas, ko šī sistēma ir izdarījusi ar pilnīgi visiem Latvijas cilvēkiem. Tā ir panākusi to, ka starp tiem, kuri sadarbojas un tiem, kuri pretojās, ir tas milzīgais daudzums cilvēku, kuri ir dzīvojuši savas dzīves tā, lai tikai būtu nemanāmi, lai nebūtu iemesls viņus vervēt. Lai nebūtu kādam iemesls par viņiem ziņot. Nogriežot savu pagātņi, nerunājot par to, jo tas ir bīstami, nestāstot par to arī saviem bērniem. Un patiesībā arī nesapņojot par kaut kādu nākotni. Cilvēki dzīvoja tādā šaurā mazā tunelītī, kuram

Guna Zariņa, izrādes «Vēstures izpētes komisija» programma

2. Valodas lietojums. Vērtība. Cilvēks.

A little note about grammar. I know it and I love it, but I haven't always followed it in this book. I start sentences with *ands* and *buts*. I end sentences with prepositions. I use the plural *they* in contexts that require the singular *he or she*. I've done this for informality and immediacy, and I hope that the sticklers will forgive me.

Konference “Lietpratība SĀKUMizglītībā”,
Liepājas Valsts tehnikums, 2018.gada 20.aprīlis:

Mācīšanās prieks (un prieks lasīt)

Antra Ozola (LU, 2017):

Bērniem ir priekšstats, ka mācīties ir grūti un smagi. Ja būtu pretēji, pašapziņa būtu augstāka. Bērniem jāpaceļ pašapziņa, ka viņi var, ka mācīties ir aizraujoši.

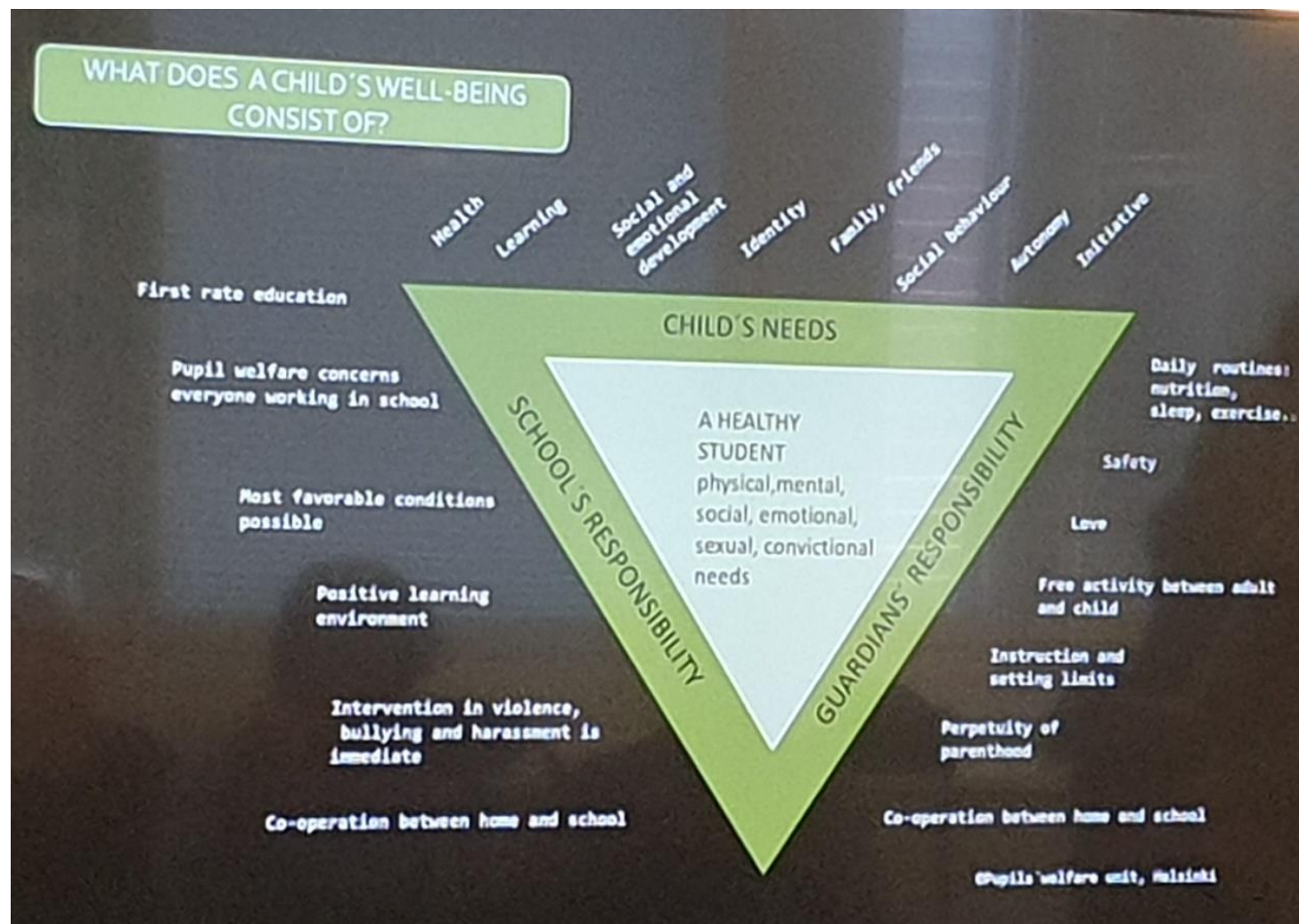
3. Labjutība un prieks mācīties

IZDEVUMA NOSAUKUMS

Šī žurnāla "Tagad" numura tēmas nosaukums ir *Latviešu valoda un literatūra TAGAD. Priekam. Izaugsmei Labjutībai*. Pirmā nosaukuma daļa norāda, ka žurnālā tiks vēstīts par aktualitātēm latviešu valodas un literatūras mācību priekšmetos jaunā izglītības satura kontekstā. Savukārt trīs jēdzieni *priekam, izaugsmei, labjutībai* ieskicē mācīšanās nolūku un arī pašu procesu. Vēlamies, lai skolēniem vairāk ir prieka, mācoties latviešu valodu un literatūru. Lai šī procesa laikā ir vērojama viņu personības izaugsme. Lai azarta un prieka pilnais process un gandarījums par sasniegtajiem mērķiem vairo skolēnos labsajūtu un iekšējo harmoniju. *Labjutība*, kas ir tulkojums no angļu valodas vārda *well-being* (Akadēmiskā terminu datubāze Akad-Term), latviešu valodā skan vēl pasveši, bet varbūt jāiemācās šis vārds, lai apzinātos labjutības īpašo nozīmi savā un citu cilvēku dzīvē.

3. Labjutība un prieks mācīties

3. Labjutība un prieks mācīties

Latviešu valodas kā dzimtās valodas mācīšanās vērtība

Kuri mācību priekšmeti skolēniem labāk patīk?

Es domāju, ka visi eksaktie šodien spējīgākiem patīk, arī interesē vairāk. Valoda ir mainījusies.

Kāpēc tas tā ir, jūsuprāt?

Es domāju, ka iespējas, darba tirgus pieprasījums. Tāpēc arī viņi izvēlas varbūt citus tos priekšmetus, kas viņiem lielākas perspektīvas dzīvē nodrošinās.

Pētījums «Attieksme pret latviešu valodu un tās mācīšanos».

Fokusa diskusiju grupu ar skolotājiem un skolēniem transkripti. Skolotāja (Rīga). LVA, SKDS, 2019.

3. Labjutība un prieks mācīties

Latviešu valodas mācīšanās vērtība

Es atceros, ka, beidzot to semestri, parasti ir, kas patika, nepatika, ko tu gribētu mainīt, ko tu ieteiktu, ko es varētu darīt. Viņi bija atzīmējuši, ka paldies, ka jūs nekliežat, vienmēr visi mūs visi bija uzskatījuši par nullēm, vienmēr bija teikts, ka neko un nekā, bet jūs tā nedarāt. (..)

Pētījums «Attieksme pret latviešu valodu un tās mācīšanos».

Fokusa diskusiju grupu ar skolotājiem un skolēniem transkripti. Skolotāja (Rīga). LVA, SKDS, 2019.

3. Labjutība un prieks mācīties

Latviešu valodas mācīšanās vērtība

Pārdomu jautājumi

- Vai mācību procesā ir pietiekams pragmatiskais aspekts – kāpēc arī manā darba dzīvē/ studijās ir liela nozīme labai latviešu valodas prasmei?
- Vai latviešu valoda ir kāda atsevišķa planēta, matērija, kas ir ārpus skolēna dzīves, ārpus skolas?
- Vai mācību priekšmeta simboliskā vērtība neaizēno skolēna emocionālo labsajūtu (labjutību)?

(..) tie mācību materiāli ir novecojuši. Absolūti. Tas viņiem neinteresē. Viņiem citas intereses, vajadzības un prioritātes. Tur būtu jāpārskata.

Un vēl tu nevari nākt ar to, kas tev bija tik mīļš un ieteicams. Skalbe! Nu, kā var nepatikt Skalbe vai Akuraters! (..) Tās vērtības, kas ir bērnam un tas laiks, kas mainās, bet gribas vēl to savu.

(..) Šie mani devītie šobrīd skatās un vīpsnā par katru lapaspusi, kas tur ir. Viņa ir tik bērnišķīga.

Tāpēc ka tie teksti jau ir cita vajadzība.

Viņi ir pārauguši to lasāmvielu. Pavisam cita bagāža tiem bērniem.

Ja skatās tajās grāmatās, tad tāds latviešu skatījums par baltajām drānām.

Tas neder.

3. Labjutība un prieks mācīties

Latviešu valodas mācīšanās vērtība

(..)Tad vēl domrakstos nedrīkst rakstīt ārzemju filmas. Mēs jau tā rakstām latviski, un man liekas, ka, ja tajā filmā bija kāda laba doma, ko varētu izmantot, kā argumentu - kāpēc nē. Bet nedrīkst. Un tad vēl ir tāda lieta kā, salīdzinot 9. un 12. klases eksāmenu, es atceros, ka 9. klasei runājamā daļa bija viss iemācīts - jautājumi, atbildes, viss ir iemācīts. Nebija pārbaudes, kā tu varētu atbildēt reālajā dzīvē.

Pētījums «Attieksme pret latviešu valodu un tās mācīšanos».

Fokusa diskusiju grupu ar skolotājiem un skolēniem transkripti. Skolotāja (Rīga). LVA, SKDS, 2019.

3. Labjutība un prieks mācīties

Latviešu valodas mācīšanās vērtība

(..) ja mums vajag uzrakstīt iesniegumu, kuru jānes direktorei, nevis vienkārši kaut kāds neitrāls, bet kaut kas tāds, kas viņiem pašiem ir aktuāls šajā brīdī. Tad tās stundas arī ir interesantākas, labākas. Viņi arī vairāk ar lielāku atdevi darbojas.

Vēl te kolēģe par konkrētiem piemēriem stāstīja, man arī ienāca prātā, cik man ļoti patika, piemēram, kulturoloģijā viena stunda, kad viens jauneklis, 12. klase gan, viņš jau man otro gadu prasījās, ka viņš grib pastāstīt par dāņu mitoloģiju. Viņam ļoti pie sirds. Kad beidzot mums atradās tāds brīvs brīdis, es tiešām vaļēju muti sēdēju un klausījos, cik daudz tas cilvēks, ja viņu patiešām interesē, cik daudz viņš zina un izbūries cauri. Kaut kādu mūziku atskaņot fonā, visu laiku skanēja. Tā bija tāda stunda - tiešām paraugstunda. Viņš prasīja, kad vēl tā varētu. Vairāk gan mums laika nebūs visticamāk, bet tas bija tiešām tāds vau.

Pētījums «Attieksme pret latviešu valodu un tās mācīšanos».

Fokusa diskusiju grupu ar skolotājiem un skolēniem transkripti. Skolotāja (Rīga). LVA, SKDS, 2019.

3. Labjutība un prieks mācīties

Latviešu valodas mācīšanās vērtība

Varbūt skolotājus kaut kā iemācīt to darīt, lai iesaista jauniešus, lai viņi būtu atraktīvi. Varbūt lai pielieto savu kombināciju, nevis... Nu jā, lai viņi pieturas tai programmai, bet ņem arī kaut ko no sevis, lai tas iet no dvēseli, nevis vienkārši sēdi ar to skābo ģīmi. Ā, man tiem stulbajiem jauniešiem kaut kas jā māca un viss. Nu viņi tādi debili un viss. Vienkārši, lai skolotāji uzskata, ka skolēni...

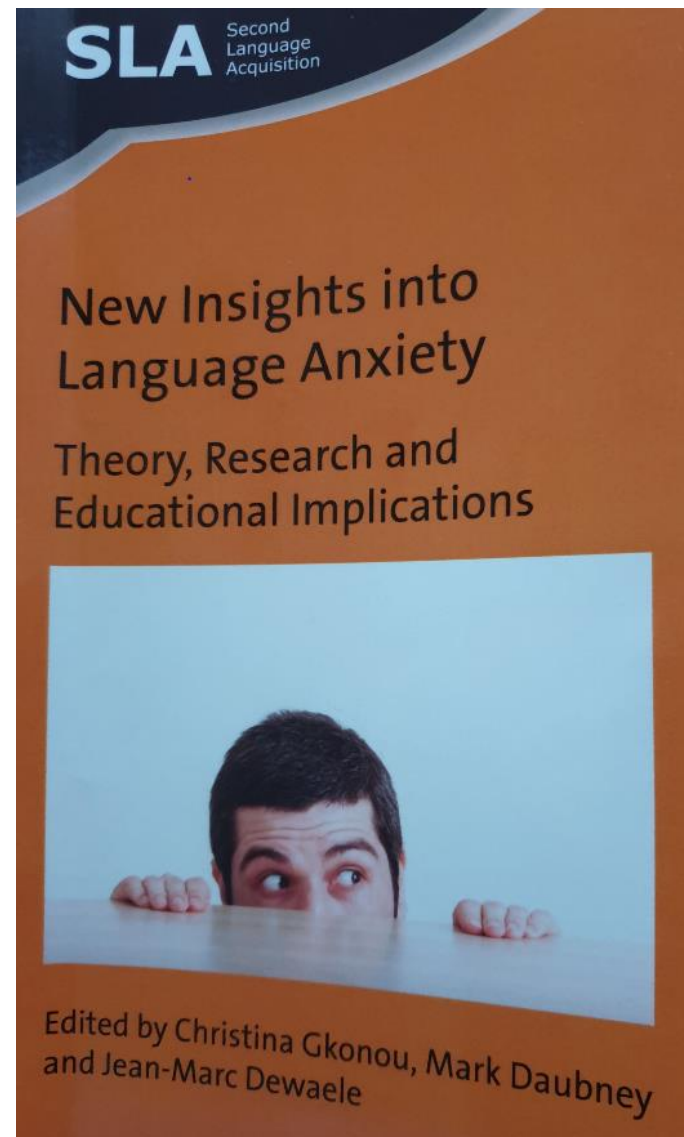
Pētījums «Attieksme pret latviešu valodu un tās mācīšanos».

Fokusa diskusiju grupu ar skolotājiem un skolēniem transkripti. Skolotāja (Rīga). LVA, SKDS, 2019.

4. Valodas bailes, nemiers, uztraukums, raizes (*language anxiety*)

Šīm emocijām valodas apguves procesā var būt divējāda ietekme:

- 1) bailes kā problemātiska mācību procesa rezultāts;
- 2) bailes kā cēlonis turpmākajām grūtībām, sarežģījumiem (mācību procesā).

Academic causes	• Errors in pronunciation. • Unrealistic learner beliefs. • Instructors who intimidate their students with harsh and/or embarrassing error correction in front of other students. • Methods of testing.
Cognitive causes	• Fear of losing one's sense of identity. • Biased perceptions of proficiency. • Personality traits and/or shyness. • Low self-esteem.
Social causes	• Fear of being laughed at, being embarrassed and making a fool of oneself. • A poor-quality accent. • Misunderstanding communication or using incorrect words. • Cultural gaffes. • Competitiveness

4. Valodas bailes, nemiers, uztraukums, raizes (*language anxiety*)

Teorētiskā literatūrā minētie pētījumi norāda, ka valodas apguves procesā skolēnos ir vērojams četrus veidu noskaņojums:

- interese;
- garlaicība;
- neitrāla uzmanība;
- bailes, nemiers.

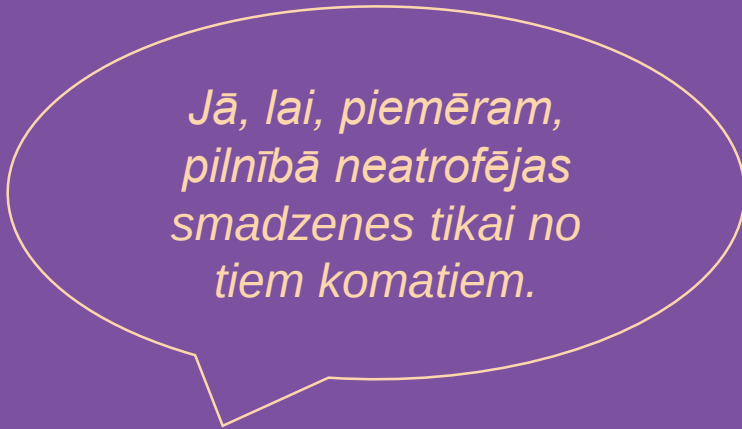
S.: (..) Pie iepriekšējās skolotājas, viņa bija vairāk tāda, ka jāraksta. Visu laiku raksti, raksti, raksti, liec pieturzīmes, raksti, raksti. **Un tas nebija interesanti, neiesaistīja.** Nebija vēlmes mācīties, īstenībā. Tagad, kad mums pamainījās skolotāja, **viss kļuva interesantāk, jo skolotāja arī pozitīva, un atvērta.** Un mēs nevis visu laiku rakstām, bet arī tā kā savā starpā kaut ko runājam, darām - tādā veidā. (..)

L.: (..) Un latviešu valodas ziņā man ir viena no mīļākajām skolotājām. Viņa ir ļoti forša, tāpēc, ka... Es nezinu. Viņa ir stingra, kad vajag būt, jo tas ir nepieciešams, bet reizēm viņa ir pozitīva, viņa var pajokot. Viņa ir tik ļoti cilvēcisks un saprotošs cilvēks, **ka tev nav bail, tu jūties ļoti brīvi pie viņas.** Nezinu. Radīt tādu atmosfēru klasē, lai Tev patiktu tiešām iet uz tām stundām. (..)

*Pētījums «Attieksme pret latviešu valodu un tās mācīšanos».
Fokusa diskusiju grupu ar skolotājiem un skolēniem transkripti.
Skolnieces (Rēzekne). LVA, SKDS, 2019.*

Kopsavilkuma vietā

- Valoda kā vērtība. Kam?
- Katrs no mums valodai piešķir citu vērtību.
- Skolēnu perspektīva.
- Mūsu, filologu, valodas skolotāju, perspektīva.
- Valodas mācīšanās un emocijas, īpaši apgūstot latviešu valodu kā otro vai svešvalodu (skolēnu etniskā izcelsme kā sāpīgs jautājums arī skolās ar latviešu mācībvalodu).
- Valodas vērtība izglītībā: skolēni uzsver latviešu valodas lietderības aspektu (pragmatiskais nolūks, instrumentālā motivācija).

*Jā, lai, piemēram,
pilnībā neatrofējas
smadzenes tikai no
tiem komatiem.*